

Agrárgazdaságtani rovat

Készült a CORVINUS Zrt. támogatásával

A Romániai Magyar Közgazdász Társaság és a Babeş-Bolyai Tudományegyetem Közgazdasági kara közös tudományos-szakmai lapja, a Közgazdász Fórum szerkesztőbizottságának régebbi szándéka, hogy külön rovatban publikálja az agrárgazdaság problémáit, aktuális híreit, a különféle pályázatok feltételeit és egyéb fontos információkat. Ezzel a rovattal lehetőség nyílik a lap olvasótáborának kiszélesítésére, és arra, hogy eljuttassuk az aktuális elméleti és gyakorlati gazdasági ismereteket az agráriummal foglalkozó szakemberekhez, ezúttal hozzájárulva – elsősorban a magyar nemzetiségűek által lakott területeken – a mikro-, kis- és közepes vállalkozások fejlesztési és beruházási programjaihoz.

A 12 éve folyamatosan megjelenő Közgazdász Fórum szerkesztősége, bár a lapnak nem volt külön agrárgazdaságtani rovata, arra való tekintettel, hogy az erdélyi magyar lakosság közel 50 %-a vidéken él, mindvégig igen fontosnak tartotta, hogy a lapban minél több olyan cikk jelenjen meg, amely a vidék és a mezőgazdaság kérdéseivel foglalkozik. A lapban az elmúlt évek során több mint 50 dolgozat jelent meg csak a szövetkezeti problémakörből. Továbbá, a szerkesztőbizottság folyamatosan központi kérdésnek tekintette a vidékfejlesztés tematikáját is. Eddig 64 cikk jelent meg a vidékfejlesztés témakörében.

Tekintettel arra, hogy az erdélyi vidékfejlesztés kérdésében minden erdélyi magyar érdekelt – legyen az akár fogyasztó, akár termelő, akár szociálisan rászorult –, sürgős társadalmi összefogásra van szükség, amely nélkül az egész közösség súlyos kárvallottja lesz önnön tehetetlenségének. Ha nem sikerül rövid időn belül a falut az uniós felzárkóztatásra alkalmassá tenni, európai szintű pályára állítani, akkor a reménytelenség, de az is lehetséges, hogy a végpusztulás útjára kerül a lakosság zömét kitevő vidék, főleg az elszigetelt székely falvak.

Minden okunk megvan rá, hogy a szakmai értelmiség a következő időben is központi kérdésként, feladatként tekintsen a vidékfejlesztésre:

- szükséges egy olyan stratégia, amely a magyarok által lakott tájegységek számára cselekvési programot dolgoz ki;

- újra fel kell építeni a köztudatban a szolidaritás eszméjét, s a magántulajdonon alapuló szövetkezeti rendszer visszahonosításával újra kell szervezni a (Hangya) szövetkezeti mozgalmat, újra kell alakítani a hitelszövetkezeteket, új földhitelintézeteket kell létrehozni;

- a turizmus minden formájának (téli-nyári faluturizmus) kialakítása;

- mezőgazdaság és a feldolgozó ipara számára új utakat nyitni, az erdélyi növény és gyümölcsstermesztés különleges adottságainak a kihasználása;
- tájspecifikus termékek előállításának felkarolása és márkavédelme (bor, pálinka, burgonya, erdei gyümölcsök, stb.)
- lakásépítés fiatal családok számára az itthon maradás érdekében;
- Leader-csoportok létrehozása;
- megfelelő képzésformák kialakítása.

Íme néhány problémakör, amelyeknek a megoldása elképzelhetetlen megfelelő publikációs terület biztosítása nélkül. Ennek a feladatnak szeretne eleget tenni a Közgazdász Fórum egy olyan külön rovat beindításával, amely folyamatos publikációs teret nyújt a vidék felemelésén munkálkodó szakemberek számára.

Egyben köszönjük a Corvinus Zrt. támogatását, amely nélkül rovatunk nem alakulhatott volna meg.

Helyzetkép a mezőgazdasági és vidékfejlesztési programokról

TAMÁS ERVIN

Az Európai Unió mezőgazdasági támogatások keretében egyre erőteljesebb a vidékfejlesztés és ezen belül az agrár-környezetvédelmi támogatások rendszere. Ennek hazai megszervezését, lebonyolítását a Mezőgazdasági és Vidékfejlesztési Minisztérium koordinálja a Halászati és Vidékfejlesztési Kifizetési Ügynökségen keresztül. A minisztériumi alárendeltség következménye, hogy a mezőgazdasági támogatások meghirdetését az aktuális politikai erők befolyásolják, a kiírások megjelenése és ezek szerkezete a politikai érdekek mentén körvonalazódik.

A támogatási rendszer erőssége, hogy a SAPARD előcsatlakozási alapot ugyanez az intézmény bonyolította le, amely azóta bizonyos átalakításokon ment keresztül. A romániai menedzsment hatóságok közül a Halászati és Vidékfejlesztési Kifizetési Ügynökség (APDRP) rendelkezik a legnagyobb tapasztalattal. Ez felgyorsítja, és egyben hatékonyabbá teszi a mezőgazdaságra szánt alapok felhasználását.

A EU közös agrárpolitikája által biztosított támogatások a következőképpen csoportosíthatók: közvetlen termelői támogatások, a piacok stabilitását szolgáló intervenciók és exporttámogatások, beruházási támogatások, szerkezetváltást, környezetvédelmet, vidékfejlesztést szolgáló egyéb támogatások. Ebben az összefoglalóban a beruházási támogatások alakulását és romániai sajátosságait vizsgálom meg Románia EU-s csatlakozásától számítva napjainkig.

A csatlakozás után nehezen indultak el Romániában az EU-s támogatások lehívásai. Romániát váratlanul érték az EU-s források lehívásának követelményei.

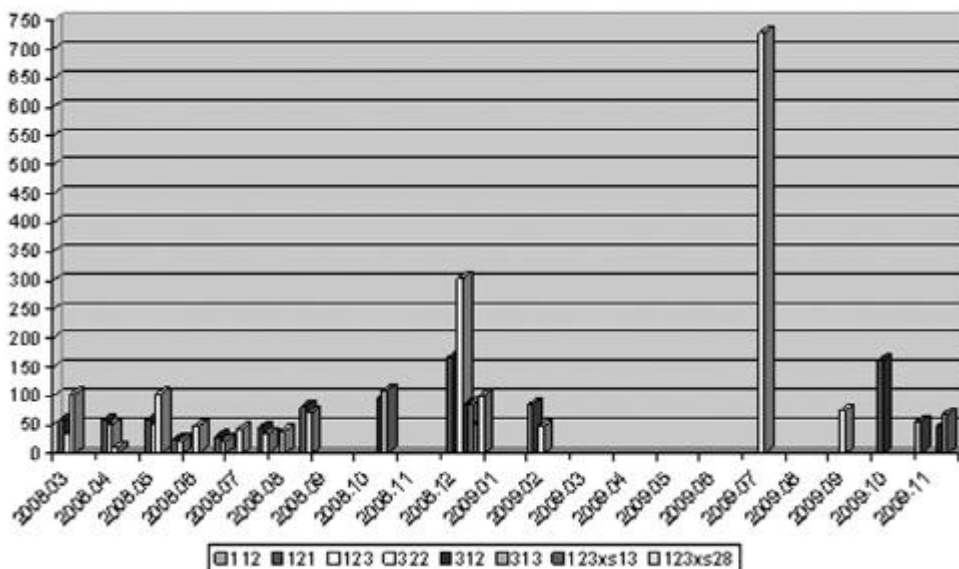
A 2007–2013-as Nemzeti Vidékfejlesztési Terv kidolgozása jelentősen megkésett, az Unió Mezőgazdasági Bizottsága így csak 2008 márciusában hagyta jóvá bizonyos változtatásokkal. Nemcsak a terv kidolgozóit, hanem a vidéki önkormányzatokat és a vállalkozásokat is felkészületlenül érte a vissza nem térítendő támogatások megjelenése. További hátránnyként jelentett, hogy a mezőgazdaságra és vidékfejlesztésre szánt előcsatlakozási alapok megvalósítása elhúzódtott (2009 elejéig), ami hozzájárult a gyenge teljesítményéhez az alapok lehívásának terén.

A 2007–2013-as időszakra Romániában mezőgazdaságra és vidékfejlesztésre összesen 15 447 millió eurót szántak, amely nagyrészt az Európai Unió, másrészt a román állam kiegészítő hozzájárulása. Ezt két pillérré osztották: az első pillér a direkt kifizetéseket és a direkt piaci támogatásokat (7 194 millió euró) foglalja magába, a második pillér a vidékfejlesztést és halászatot (8 252 millió euró) támogatja. Az első pilléren belül direkt kifizetésekre 6 127 millió eurót irányoztak elő, piaci támogatásra 1 068 millió eurót. Vidékfejlesztésre 8 022 millió eurót, halászatra 230 millió eurót irányoztak elő a Nemzeti Vidékfejlesztési Terv alapján. Az előirányzott összegeket nem lehet átcsoportosítani, a le nem hívott támogatások visszakerülnek az Európai Unió kasszájába.

A Nemzeti Vidékfejlesztési Terv stratégiája szerint a beruházások a következő négy fontosabb tengelybe csoportosulnak:

1. tengely – mezőgazdasági és erdészeti ágazat versenyképességének javítása (43,95%)
2. tengely – a vidéki térség és környezet javítása (26,05%),
3. tengely – vidéki életminőség javítása és vidéki gazdasági tevékenységek diverzifikálása (27,40%)
4. tengely – LEADER (2,6%)

A fenti tengelyek közül csak az elsőt és a harmadikat vizsgálom meg a csatlakozástól számítva jelen pillanatig. A tengelyen belül a kiírt támogatások alakulását és felhasználását nézem meg közelebbről. Az eddig tapasztaltak alapján elmondható, hogy az irányító hatóság folyamatosan változtatja a programok tájékoztató dokumentációját a benne szereplő kritériumokkal, valamint kiszámíthatatlanul tűzi ki a projektleadási időpontokat. Ez bizonytalanságot jelent a vidéki vállalkozásoknak és az önkormányzatoknak, mivel a pénzügyi tervezés folyamatos megváltoztatását eredményezi, így az érdekeltek más finanszírozási forrás felé fordulnak. Negatívumnak tekinthető, hogy a Nemzeti Vidékfejlesztési Tervben az előirányzott pénzlehívásokat az irányító hatóság nem tartja be, néhány esetben felgyorsította (322 – *Vidéki infrastruktúra javítása*, 121 – *Mezőgazdasági termelés modernizálása*), néhány esetben lelassította a pénzalapok lehívását. A különböző fejlesztési területekre leosztott pénzek is

Forrás: www.apdrp.ro

1. ábra. A mezőgazdasági és vidékfejlesztési programok forrásallokálásának alakulása a 2008–2009-es időszakban

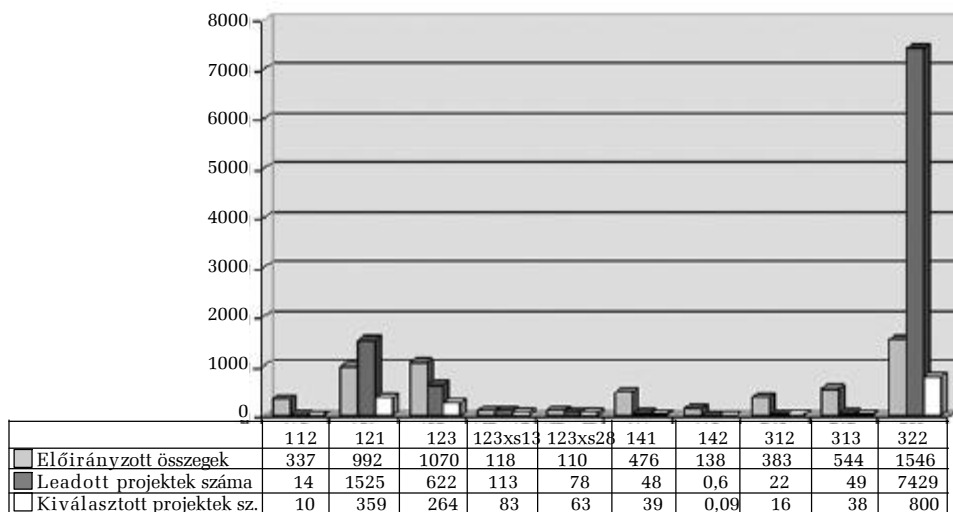
aránytalanul fogynak, az infrastruktúrára és a mezőgazdasági termelésre nagyon sok önkormányzat és vállalkozás jelentkezett, más kiírások esetén alig 10%-ot sikerül lehívni a jóváhagyott összegekből (312, 313, 141, 142).

Jelen pillanatban az irányító hatóság a 8 022 millió euróból mezőgazdasági és vidékfejlesztési támogatásokra 3 354 millió eurót hirdetett meg pályázati formában. A fenti ábrát megvizsgálva megállapítható, hogy az alapok kiírása nem folyamatos, kisebb nagyobb megszakítások figyelhetők meg. A legnagyobb kimaradás a kormányváltás után következett be, körülbelül fél évig egyetlen programra sem lehetett pályázatot beadni az átszervezések következtében. Az ábrán jól látható, hogy a legtöbb pénzt a vidéki alpinfrastruktúra bővítésére és felújítására fordították, ahol ötszörös túljelentkezés volt a kiírások során, ami részben a vidéki területek infrastruktúrájának nem megfelelő fejlettségével magyarázható, másrészt az önkormányzatok 100%-os támogatásban részesülhettek, ami motiválta őket a pályázati dokumentáció elkészítésében. 2009 júliusában a 2013-ig előirányzott összeget egyben hirdették meg, megváltoztatva az addigi kiírást, és a hangsúlyt az útinfrastruktúrára helyezve át a kanalizálás és ivóvízellátás helyett. A leadott projektek számát tekintve második helyen *A mezőgazdasági termelés modernizálása (121)* kiírás áll, ahol

szintén túljelentkezés volt jellemző: a kiírt és a leadott projektek értéke között nagyon nagy különbség észlelhető. A 123-as beavatkozási területre folyamatosan érkeznek pályázatok. Elmondható, hogy ezen a területen optimális az előírányzott összeg és a leadott pályázatok mennyisége.

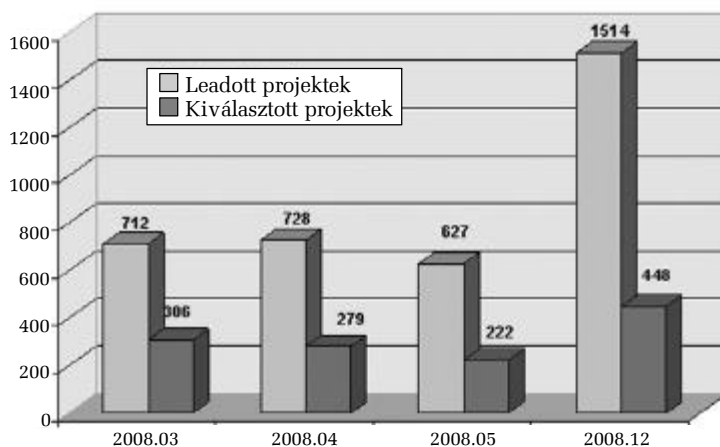
A továbbiakban megvizsgálom, hogy milyen összefüggés van az egyes területeken az előírányzott összeg és a leadott pályázatok között. A Mezőgazdasági és Vidékfejlesztési Alapot évente hívják le, minden évben a pályázatokat határidőre kell benyújtani az adott beavatkozási területre. Egy-egy beavatkozási területen évente több leadási időszakot határoznak meg.

A *Félig önellátó farmok támogatása* (141) esetén sok igénylést regisztráltak (6442-et). 2008-ban 48 millió eurót irányoztak elő erre a beavatkozási területre. Ezen a kiíráson a kiválasztott pályázatok száma 6262 volt, a megmaradt összeg 642 ezer euró. A *Fiatalk farmerek támogatása* (112) keretében a beérkezett projektek száma 661 volt, amellyel a kiírt 84,3 millió eurónak csupán a felét sikerült szerződésekkel lefedni. A közeljövőben valószínűleg fel fogják gyorsítani az alap lehívását úgy, hogy több alkalommal hirdetik meg a pályázatok leadását. A *Mezőgazdasági termelés modernizálására* (121) három és félszeres túljelentkezést regisztráltak, így csupán az igénylők negyede kap támogatást, a leadott pályázatok csak magas pontszámmal nyertek.

Forrás: www.apdrp.ro

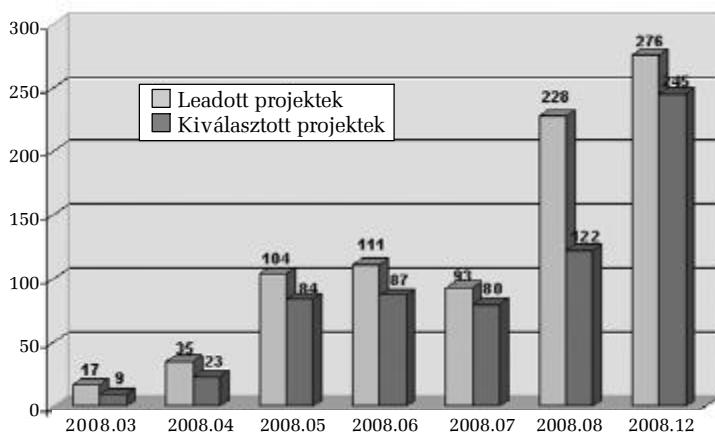
2. ábra. A vidékfejlesztési és mezőgazdasági programok alakulása 2008–2009 között millió euróban

Forrás: www.apdrp.ro

3. ábra. 121 – Mezőgazdasági termelés modernizálása

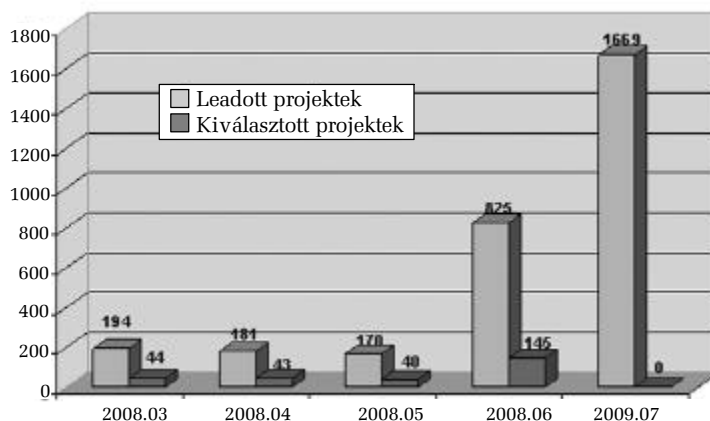
A Mezőgazdasági és erdészeti termékek hozzáadott értékének növelése (123) kiírásán belül a beérkezett pályázatok és a rendelkezésre álló összeg nagyjából fedi egymást. A közös agrárpolitika keretén belül lehetőség van országos támogatások létrehozására maximum három évig. Kormányforrásból kibővítették a 123-as beavatkozási területet, létrehozva az XS13 és XS28-as kiírásokat. Ezen a kiírásokon belül viszont nem fedték le az előirányzott összegeket.

Forrás: www.apdrp.ro

4. ábra. 123 – Mezőgazdasági és erdészeti termékek hozzáadott értékének növelése

A Falvak felújítása és fejlesztése, a vidéki népességi és gazdasági alapszolgáltatásainak javítása és vidéki örökségvédelem értékhozzáadása (322) kiírás – ahol önkormányzatok adhatnak le falusi infrastruktúra fejlesztésére pályázatokat – tekinthető a legsikeresebbnek. A nagyon nagy túljelentkezésnek köszönhetően a 2008-as évben kiírták a meglévő forrásokot, így ezen a beavatkozási területen 1,54 milliárd eurót sikerült pályázati úton lefedni. Az idén leadott pályázatokat még nem bírálták el.

Forrás: www.apdrp.ro

5. ábra. 322 – Falvak felújítása és fejlesztése, vidéki népességi és gazdasági alapszolgáltatásainak javítása és vidéki örökségvédelem értékhozzáadása (a július 31-ig leadott pályázatokat még nem bíralták el)

A Mikro vállalkozások létrehozásának és fejlesztésének támogatása és a Turisztikai tevékenységek támogatása (312, 313) kiírásokon belül kevés jelentkezőt regisztráltak a kiírt pénzalapokra, valószínűleg a továbbiakban erősödni fog ezen a területen a lehívás intenzitása.

Irodalomjegyzék

1. www.apdrp.ro
2. Raport anual de progrese privind implementarea programului național de dezvoltare rurală în România în anul 2008, http://www.madr.ro/pages/dezvoltare_rurala/Raport-Anual-de-Progrese-PNDR-2008.pdf
3. Situația proiectelor din cadrul PNDR pe sesiuni la data de 09.10.2009 http://www.madr.ro/pages/dezvoltare_rurala/PNDR-depuse-contr-09.10.2009.pdf
4. Vincze, M (2008): Európa Gazdaságtana, Az Európai Gazdasági Integráció elméleti és gyakorlati kérdései, p. 121-147. Közös Agrár- és Vidékfejlesztési Politika, Kolozsvári Egyetemi Kiadó, 2008, Kolozsvár.

A Clavier projekt bemutatása**BÍRÓ BORÓKA-JÚLIA – SZŐCS EMESE**

Dr. Vincze Mária egyetemi tanár szakértői vezetésével és szakmai koordinációjával, valamint e cikk szerzőinek kutatóasszisztensi részvételével a Babeş-Bolyai Tudományegyetem Közgazdaság- és Gazdálkodástudományi Kara is képviseltette magát az Európai Unió egyik legnagyobb nemzetközi klímakutatási projektjében.

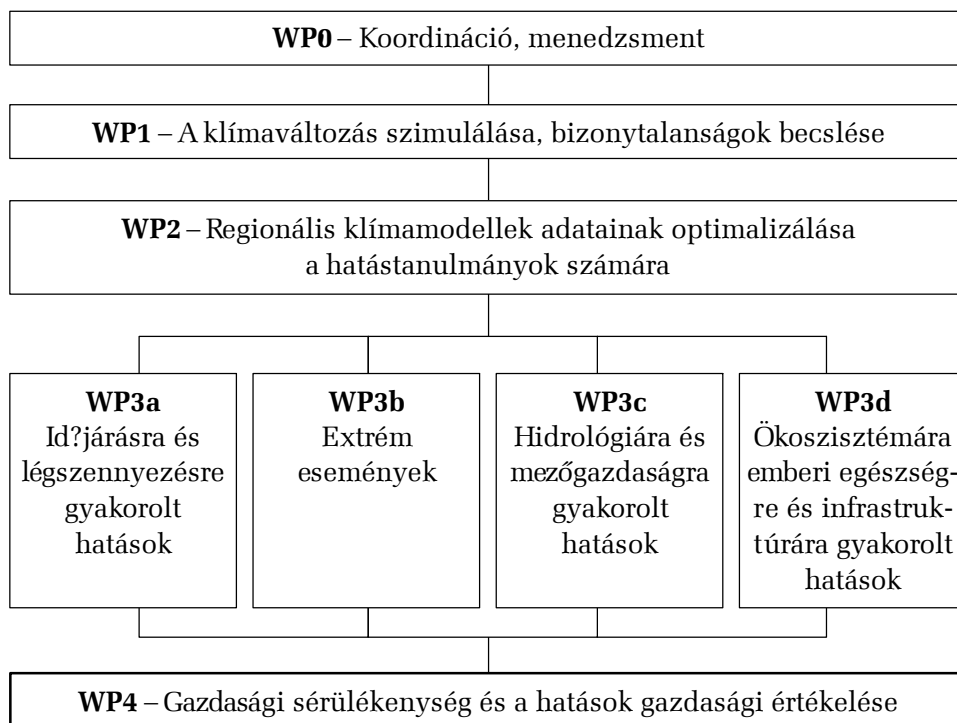
A hároméves lebonyolítási idejű CLAVIER (Climate Change and Variability: Impact in Central and Eastern Europe – Éghajlatváltozás- és változékonyság, hatások Kelet- és Közép-Európában) az EU 6. kutatás-fejlesztési keretprogramjának finanszírozásával 2006. szeptemberében indult és 2009. augusztusáig tartott. A projekt során hat ország (Ausztria, Bulgária, Franciaország, Németország, Magyarország és Románia) 13 intézete vizsgálta a jelenlegi és várható klímaváltozás hatásait Magyarország, Románia és Bulgária térségében. A kutatásban a következő intézmények vettek részt:

- Max Planck Intézet, Hamburg, (Németország – Koordinátor)
- Országos Meteorológiai Szolgálat, (Magyarország)
- Grazi Egyetem, Wegener Center, (Ausztria)
- Pierre Simon Laplace Intézet, Párizs, (Franciaország)
- Joanneum Research Graz, (Ausztria)
- VITUKI Környezetvédelmi és Vízgazdálkodási Kutató Intézet Kht. (Magyarország)
- Budapesti Műszaki és Gazdaságtudományi Egyetem, Építőmérnöki Kar, Vízépítési és Vízgazdálkodási Tanszék, (Magyarország)
- Env-in-Cent Környezetvédelmi Tanácsadó Iroda Kft. (Magyarország)
- Országos Meteorológiai és Hidrológiai Intézet, Szófia, (Bulgária)
- Nemzet- és Világgazdasági Egyetem, Szófia, (Bulgária)
- Országos Hidrológiai és Vízgazdálkodási Intézet, Bukarest, (Románia)
- Babeş-Bolyai Tudományegyetem, Kolozsvár (Románia)
- A Román Akadémia Geográfiai Intézete, (Románia)

A kutatás elsődleges célkitűzései közé tartozott a klímaváltozás vizsgálata és előrejelzések készítése, valamint az ehhez kapcsolódó bizonytalanságok elemzése Kelet- és Közép Európában. A különböző tudományterületek – meteorológia, hidrológia, geológia, környezettan, közgazdaságtan – szakértői és ifjú kutatói a várható időjárási hatások, szélsőséges időjárási események, hidrológiai változások, ökoszisztémákra, emberi egészségre és infrastruktúrára gyakorolt hatások, valamint gazdasági hatások feltárása révén arra keresték a választ, hogy milyen módon lehet felkészülni a klímaváltozásra.

Forrás: www.clavier-eu.org

1. ábra. A CLAVIER projekt felépítése
– munkacsomagok (WPs – workpackages)

A klímaváltozás gazdasági hatáselemzése (a WP4 munkacsoport feladatköre) ágazati megközelítésben zajlott az egyes célterületeken: kidolgozásra kerültek a klímaváltozásnak a mez?gazdaság-, turizmus- és energiaszektorra gyakorolt hatásainak felmérésére hivatott esettanulmányok Bulgária, Magyarország, valamint Románia esetén. A BBTE Közgazdaság- és Gazdálkodástudományi Karának CLAVIER kutatócsoportja a negyedik munkacsoport (WP4) tagjaként a Románia mez?gazdaságára vonatkozó esettanulmányt dolgozta ki, a hangsúlyt az Észak-Nyugati régió növénytermesztésének vizsgálatára fektetve. A tanulmány megszerkesztésekor – a projekt mez?gazdasági esettanulmányainak egy-egy megközelítési módja szerint – központi szerepet kapott a klímaváltozás hatásainak számszerűsítése, valamint pénzben kifejezett értékének meghatározása. Ennek tükrében az agrárszektorban bekövetkező változások projekten belüli kutatási módszertanának egységes alapját képez? Input-Output elemzési

technikát alkalmazták, amelynek használata révén közvetett módon felmérhető a klímaváltozás mezőgazdaságra gyakorolt hatása mellett a teljes nemzetgazdaságra gyakorolt hatása is. Az Input-Output analízis, a hatások számszerűsítése a kutatás végső fázisát képezte. Alkalmazását megelőzően a kutatás kezdeti fázisában a csoport azonosította a mezőgazdasági termelés szempontjából leglényegesebb meteorológiai paramétereket, majd ezeket előrejelezte különböző klímamodellek segítségével. Ezt követte a termés hozamok előrejelzése ökonometriai modellek segítségével, végül pedig következett a klímaváltozási hatások értékbeli számszerűsítése az Input-Output elemzés alkalmazásával.

A Romániára vonatkozó kutatási eredményeink összecsengnek az általános Európai Unió eredményekkel, miszerint a klímaváltozásnak nem lesznek túl nagy negatív hatásai a román mezőgazdaságra, pontosabban az Észak-Nyugati régió mezőgazdaságára. Vannak ugyan olyan növények, amelyekről a vizsgálat során bebizonyosodott, hogy termés hozamuk csökken a következő néhány évtizedben, de ezeknek a csökkenések a mértéke egyetlen esetben sem szélsőségesen nagy. Akadnak viszont olyan növények is, amelyeknek kifejezetten kedvez majd a várhatóan magasabb hőmérséklettel társuló kevesebb csapadékmennyiség. Másrészt fontosnak tartjuk kiemelni, hogy területileg eltérő klímaváltozási hatások várhatóak Romániát illetően is, így a déli megyéket növénytermesztési szempontból mostohábban érinti majd a felmelegedés, mint az ország más területeit. Az összhatás azonban Románia szintjén nem jelentős mértékű, és nem túlságosan negatív.

Bővebb információk a CLAVIER projektről a www.clavier-eu.org honlapon.
